COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

Brussel, 23.07.1996
COM(96) 364 def.

VERSLAG OVER DE TOEPASSING VAN ARTIKEL 17 VAN DE RICHTLIJN VAN DE RAAD INZAKE DE COORDINATIE VAN DE WETGEVINGEN VAN DE LID-STATEN INZAKE ZELFSTANDIGE HANDELSAGENTEN (86/653/EEG)

(Door de Commissie ingediend)

VERSLAG OVER DE TOEPASSING VAN ARTIKEL 17 VAN DE RICHTLIJN VAN DE RAAD INZAKE DE COORDINATIE VAN DE WETGEVINGEN VAN DE LID-STATEN INZAKE ZELFSTANDIGE HANDELSAGENTEN (86/653/EEG)

Dit verslag is opgesteld krachtens artikel 17, lid 6, van de Richtlijn van de Raad inzake de coördinatie van de wetgevingen van de Lid-Staten inzake zelfstandige handelsagenten (86/653/EEG)[1]. Artikel 17 van de richtlijn bepaalt dat de Lid-Staten de nodige maatregelen nemen om te bewerkstelligen dat de handelsagent, na de beëindiging van de agentuurovereenkomst, vergoed wordt of schadeloosstelling krijgt.

Artikel 17 is een compromis tussen de Lid-Staten. Overeengekomen werd dat de Lid-Staten kunnen kiezen tussen de vergoedings- of de herstelregeling en dat de Commissie een verslag aan de Raad zal doen toekomen over de praktische gevolgen van de verschillende oplossingen.

Dit verslag werd gemaakt aan de hand van de antwoorden op een vragenformulier dat onder andere verstuurd werd naar organisaties die handelsagenten en principalen vertegenwoordigen, kamers van koophandel en industrie, en advokaten gespecialiseerd in het agentuurrecht. Voorts werden de autoriteiten van de Lid-Staten uitgenodigd hun standpunten en ervaringen kenbaar te maken.

DE TWEE REGELINGEN

1. De vergoedingsregeling

In het kader van de vergoedingsregeling heeft de handelsagent, na de beëindiging van de overeenkomst, recht op een vergoeding indien en voor zover hij de principaal nieuwe klanten heeft aangebracht of de transacties met de bestaande klanten aanmerkelijk heeft uitgebreid en de transacties met deze klanten de principaal nog aanzienlijke voordelen opleveren. De betaling van deze klantenvergoeding moet billijk zijn, gelet op alle omstandigheden, in het bijzonder op de uit de transacties met deze klanten voortvloeiende provisie, die voor de handelsagent verloren gaat. Tenslotte voorziet de richtlijn in een plafond voor het bedrag van de vergoeding, met name niet meer dan de beloning van een jaar, berekend naar de gemiddelde beloning die de handelsagent de laatste vijf jaar heeft ontvangen of, indien de overeenkomst minder dan vijf jaar heeft geduurd, naar het gemiddelde van die periode.

De vergoeding geldt als tegenprestatie voor de voordelen die de principaal blijft genieten ten gevolge van de activiteiten van de handelsagent. De handelsagent heeft immers slechts provisie ontvangen tijdens de duur van de overeenkomst, wat niet geheel overeenkomt met de goodwill die voor de principaal werd gecreëerd. Daarom is de betaling van een klantenvergoeding commercieel gerechtvaardigd. De vergoeding wordt

[1] PB L 382 van 31.12.1986, blz. 17.

slechts betaald indien de handelsagent de principaal nieuwe klanten heeft aangebracht of de transacties met bestaande klanten heeft uitgebreid. Indien geen goodwill werd gecreëerd of de principaal geen profijt kan halen uit de klantengroep, dient de vergoeding niet te worden betaald. Zo kan een principaal er niet toe worden verplicht een onredelijke vergoeding te betalen.

De vergoedingsregeling is gebaseerd op artikel 89b van het Duitse Wetboek van Koophandel, dat sinds 1953 voorziet in de betaling van een klantenvergoeding en waarvan de toepassing aanleiding heeft gegeven tot een omvangrijke jurisprudentie met betrekking tot de berekening ervan. Deze jurisprudentie en rechtspraktijk zou voor de rechterlijke instanties van de andere Lid-Staten zeer waardevol moeten zijn bij de interpretatie van artikel 17, lid 2, van de richtlijn.

Ten eerste moet worden vastgesteld of een handelsagent recht heeft op een vergoeding, rekening houdend met de omstandigheden waarin de agentuurovereenkomst werd beëindigd. De vergoeding dient bij beëindiging van de overeenkomst te worden betaald, tenzij een van de voorwaarden van artikel 18 van de richtlijn van toepassing is. De vergoeding is in ieder geval verschuldigd na afloop van een overeenkomst voor bepaalde duur en in beginsel dient een totale of gedeeltelijke vergoeding te worden betaald in geval van faillissement van de principaal.

Ten tweede moet voldaan zijn aan de voorwaarden van artikel 17, lid 2, onder a) van de richtlijn, namelijk dat de handelsagent nieuwe klanten heeft aangebracht of de transacties met de bestaande klanten heeft uitgebreid. Met betrekking tot de uitbreiding van de transacties met de bestaande klanten onderzoeken de Duitse gerechtshoven of de uitbreiding van dien aard is dat zij beschouwd kan worden als economisch gelijkwaardig aan de verwerving van nieuwe klanten. Wat het aanbrengen van nieuwe klanten betreft, is de toevoeging van één klant voldoende. Nieuwe klanten die niet behoren tot het grondgebied waarvoor de handelsagent provisie ontvangt, zijn echter uitgesloten, aangezien er in dat geval geen derving van provisie is waarvoor vergoeding kan worden verlangd. De handelsagent moet de nieuwe klant hebben aangebracht, en daarbij is zijn optreden van wezenlijk belang. Een beperkte betrokkenheid is voldoende; het volstaat dat de handelsagent een bijdrage heeft geleverd tot het verwerven van de nieuwe klant. Hij moet echter een actieve rol hebben gespeeld; het bestaan van een nieuwe klant in het geografische gebied waarvoor hij het alleenrecht heeft, is niet altijd voldoende.

Ten derde moeten de transacties de principaal na de beëindiging van de overeenkomst nog aanzienlijke voordelen opleveren. Dit wordt verondersteld het geval te zijn, zelfs indien de principaal zijn onderneming of de klantenlijst verkoopt, als kan worden aangetoond dat de koper het klantenbestand[2] zal gebruiken. Indien de handelsagent service blijft verlenen voor dezelfde klanten en dezelfde produkten, voor rekening van een andere principaal, heeft hij geen recht op een vergoeding[3]. Voorts kan de rechtbank rekening houden met een daling van de omzet van de principaal. Ten vierde dient de betaling van de vergoeding billijk te zijn.

---

2 Zaak 18 U 162/76 Oberlandesgericht Hamm van 14.3.1977

3 Zaak BB 605/60 Bundesgerichtshof van 25.4.1960

De daadwerkelijke berekening van de vergoeding verloopt als volgt:

Fase 1

a) Overeenkomstig artikel 17, lid 2, onder a), tweede streepje, moet in de eerste fase het aantal nieuwe klanten en de omvang van de uitbreiding van de transacties met de bestaande klanten worden vastgesteld. Nadat de betrokken klanten werden geïdentificeerd, wordt de bruto provisie hierop berekend over de laatste 12 maanden van de agentuurovereenkomst. Een vaste beloning kan in aanmerking worden genomen indien deze beschouwd kan worden als een beloning voor het aanbrengen van nieuwe klanten[4]. In bijzondere gevallen kan hiervan worden afgeweken, bij voorbeeld wanneer er sprake is van een lange aanloopperiode.

b) Vervolgens wordt een raming gemaakt van de verwachte duur van de voordelen voor de principaal, in aantal jaren, als gevolg van de transacties met de nieuwe klanten en de aanzienlijke uitbreiding van de transacties met de bestaande klanten (geïntensiveerde klanten). De bedoeling is de verwachte duur van de transacties met de nieuwe en geïntensiveerde klanten vast te stellen. Daarbij worden de marktsituatie op het moment van de beëindiging van de overeenkomsten en de betrokken sector in aanmerking genomen. Een daling van de omzet na de beëindiging van de overeenkomst leidt niet automatisch tot een overeenkomstige vermindering van de vergoeding, daar deze het gevolg kan zijn van een vermindering van de kwaliteit of van de mededinging[5]. De gebruikelijke periode is 2-3 jaar, maar kan tot 5 jaar gaan.

c) De volgende in aanmerking te nemen factor is de migratiegraad. Het is een bekend gegeven dat klanten na verloop van tijd worden verloren als gevolg van hun natuurlijke vertrek. De migratiegraad wordt berekend in percenten van de provisie op jaarbasis, op grond van de eigen ervaring van de betrokken agentuur. Dit is dus een variabel percentage, dat in een geval door het Bundesgerichtshof op 38%[6] werd bepaald.

d) Vervolgens wordt het cijfer geactualiseerd om het tot zijn huidige waarde te herleiden, aangezien het om een vervroegd inkomen gaat. Deze berekening, op basis van gemiddelde rentevoeten, is een methode die ook op andere rechtsgebieden wordt gebruikt.

Fase 2

In deze fase wordt de in artikel 17, lid 2, onder a), tweede streepje, van de richtlijn bedoelde billijkheid onderzocht. In de praktijk wordt het cijfer zelden aangepast om billijkheidsredenen. De volgende factoren worden in aanmerking genomen:

---

4 Zaak VII ZR 194/63 Bundesgerichtshof van 15.2.1965
5 Zaak BB 227/70 Celle van 13.11.69
6 Zaak VIII ZR 94/93 Bundesgerichtshof van 23.2.1994

- de vraag of de handelsagent voor rekening van andere principalen blijft werken;

- de fout van de handelsagent;

- het beloningsniveau van de handelsagent. Heeft de principaal het provisiebedrag misschien recentelijk verminderd omdat hij bij voorbeeld meende dat de handelsagent een te hoge beloning ontving, of betaalde hij de handelsagent een hoge provisie voor overeenkomsten met klanten die niet door de handelsagent werden aangebracht of waarmee deze weinig te maken had? Ontving de handelsagent een speciale compensatie voor het bijhouden van een consignatie-inventaris, speciale premies voor nieuwe klanten, een delcredere provisie, speciale toelagen voor handelsbeurzen of een extra beloning voor subagenten? Heeft hij kosten gemaakt door het verlies van een subagent?

- daling van de omzet van de principaal;

- omvang van het voordeel voor de principaal;

- betaling van pensioenbijdragen door de principaal;

- het bestaan van een concurrentiebeding, waarvoor de principaal vanzelfsprekend een hogere vergoeding zal moeten betalen.

Fase 3

Het bedrag dat in fase 1 en fase 2 werd berekend, wordt vervolgens vergeleken met het plafond zoals bedoeld in artikel 17, lid 2, onder b), van de richtlijn. Volgens deze bepaling mag het bedrag van de vergoeding niet meer bedragen dan een cijfer dat overeenkomt met een jaarlijkse vergoeding berekend op basis van het jaarlijkse gemiddelde van de beloning die de handelsagent de laatste vijf jaar heeft ontvangen of, indien de overeenkomst minder dan vijf jaar heeft geduurd, berekend over het gemiddelde van die periode. Dit plafond dient dus in feite om het eindbedrag te corrigeren, veeleer dan om de vergoeding te berekenen[7].

De beloning waarvan wordt uitgegaan bij de berekening van het plafond omvat niet alleen de provisie, maar alle vormen van betaling, en niet alleen de nieuwe of geïntensiveerde klanten[8], maar alle klanten. Indien het uit de fasen 1 en 2 voortkomende bedrag lager is dan dit plafond, wordt het toegekend. Indien dat bedrag het plafond echter overschrijdt, wordt dit laatste toegekend. Dit plafond wordt zelden bereikt, tenzij de handelsagent alle of bijna alle klanten heeft aangebracht.

---

7 Zaak VII ZR 47/69 Bundesgerichtshof van 19.11.1970

8 Zaak VII ZR 23/70 Bundesgerichtshof van 3.6.1971

Voorbeeld van een berekening in 3 fasen :

Provisie voor nieuwe klanten en/of geïntensiveerde klanten over de laatste 12 maanden van de agentuur			50.000 ecu
Verwachte duur van de voordelen is 3 jaar; migratiegraad is 20%			
Jaar 1	50.000 - 10.000	=	40.000 ecu
Jaar 2	40.000 - 8.000	=	32.000 ecu
Jaar 3	32.000 - 6.400	=	25.600 ecu
Totaal derving van provisie			97.600 ecu
Terugbrenging tot de huidige waarde, b.v. 10%. Dit cijfer vertegenwoordigt de reële vergoeding			87.840 ecu

Het cijfer kan worden aangepast om billijkheidsredenen (fase 2 hierboven)

Een laatste correctie moet worden aangebracht indien het bedrag het in artikel 17, lid 2, onder b), van de richtlijn neergelegde plafond overschrijdt.

In artikel 17, lid 2, onder c), is bepaald dat de toekenning van een vergoeding het recht van de handelsagent om schadevergoeding te vorderen onverlet laat. Deze bepaling regelt de situatie waarbij de handelsagent krachtens de nationale wettelijke bepalingen het recht heeft schadevergoeding te vorderen wegens contractbreuk of het niet in acht nemen van de in de richtlijn opgenomen opzegtermijn. Deze bepalingen worden in bijlage B uiteengezet.

Uit het voorgaande blijkt dat de berekeningsmethode voor de vergoeding uiterst nauwkeurig is en tot een voorspelbare uitkomst zou moeten leiden. De principalen kunnen derhalve hun risico's van tevoren inschatten en met enige mate van zekerheid agentuurovereenkomsten sluiten. Voor de handelsagent betekenen duidelijker rechten dat de schadeclaim gemakkelijker kan worden ingediend en vastgesteld.

2. De herstelregeling

Krachtens artikel 17, lid 3, van de richtlijn heeft de handelsagent recht op herstel van het nadeel dat hem als gevolg van de beëindiging van zijn betrekkingen met de principaal wordt berokkend. Dit nadeel vloeit in het bijzonder voort uit de beëindiging van de overeenkomst onder omstandigheden waarbij:

- de handelsagent niet de provisies krijgt die hij bij normale uitvoering van de overeenkomst zou hebben ontvangen, waardoor de principaal een aanzienlijk voordeel geniet van de activiteiten van de handelsagent;

- en/of de handelsagent niet de kosten en uitgaven kan dekken die hij op advies van de principaal ten behoeve van de uitvoering van de overeenkomst op zich heeft genomen.

Er bestaat geen plafond voor de schadeloosstelling.

De herstelregeling is gebaseerd op het Franse recht uit 1958 en had ten doel de handelsagent te vergoeden voor de door hem geleden schade als gevolg van de beëindiging van de agentuurovereenkomst. Zoals voor de vergoedingsregeling in Duitsland, heeft zich ook in Frankrijk een jurisprudentie ontwikkeld betreffende het recht op en het niveau van de schadeloosstelling. In verscheidene uitspraken van de Franse rechtbanken werd de betaling van schadeloosstelling gemotiveerd op grond van het feit dat het overeenkomt met de kosten van overname van de agentuur door de opvolger van de handelsagent, of van de tijd die de handelsagent nodig heeft om het verloren klantenbestand opnieuw op te bouwen.

Naar vaste gewoonte in het handelsrecht is de schadeloosstelling gelijk aan de totale som van de provisies die de laatste twee jaar werden verdiend, ofwel aan de som van de provisies over een periode van twee jaar, berekend over het gemiddelde van de laatste drie jaar van de agentuurovereenkomst. De rechtbanken kunnen echter een ander herstelbedrag toekennen indien de principaal kan bewijzen dat de handelsagent in werkelijkheid minder schade heeft geleden, bij voorbeeld wegens de korte duur van de overeenkomst, of indien het schade van de handelsagent groter is, b.v. door zijn leeftijd of diensttijd.

De schadeloosstelling wordt berekend op basis van alle beloningen, niet alleen van de provisies. Het is gebaseerd op het bruto bedrag. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen oude en nieuwe klanten en het omvat bijzondere provisies. Beroepskosten worden niet afgetrokken. Tenslotte worden ook uitstaande provisies meegeteld bij de berekening.

De vergoeding komt overeen met het deel van de markt dat de handelsagent heeft verloren en de schade wordt op dat moment vastgesteld. Er wordt derhalve geen rekening gehouden met toekomstige omstandigheden, zoals de beëindiging van de

handelsactiviteiten van de principaal, het feit dat de handelsagent verder werkt met dezelfde klanten, of ontwikkelingen van de markt. Anderzijds is de handelsagent ook niet verplicht zijn schade te beperken.

De richtlijn heeft ervoor gezorgd dat er meer aanspraak op schadevergoeding wordt gemaakt wegens het niet naleven van de opzegtermijn. Het toegekende bedrag komt overeen met de hoogste provisie voor de niet gerespecteerde periode, berekend op basis van de provisie die over de laatste twee jaar werd ontvangen, of van de provisie die in dezelfde periode van het voorgaande jaar werd verdiend.

Meer bijzonderheden inzake de regeling in Frankrijk worden in bijlage B gegeven.

SITUATIE IN DE LID-STATEN

Alle Lid-Staten hebben de richtlijn in nationaal recht omgezet; een lijst van de omzettingsmaatregelen is opgenomen in bijlage A. Behalve Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Ierland hebben de Lid-Staten de vergoedingsregeling overgenomen in hun nationale wetgeving. In het Verenigd Koninkrijk kunnen de partijen kiezen voor de vergoedingsregeling, maar indien zij dit niet doen, heeft de handelsagent recht op schadeloosstelling. Aangezien Ierland helemaal geen keuze heeft gemaakt in zijn wetgeving heeft de Commissie de procedure van artikel 169 ingeleid. Voorts heeft de Commissie een inbreukprocedure ingeleid tegen Italië wegens onjuiste omzetting van artikel 17 van de richtlijn. Meer bijzonderheden inzake de Ierse en de Italiaanse bepalingen zijn opgenomen in bijlage B.

In de meeste Lid-Staten bestaat nog geen jurisprudentie; in andere is er slechts een beperkt aantal gevallen. Dit vindt hierin zijn verklaring dat de wettelijke bepalingen in de meeste Lid-Staten nog zeer nieuw zijn en slechts van toepassing zijn op de lopende contracten vanaf 1 januari 1994. Bovendien hebben veel agenturen in Frankrijk en Duitsland, waar wel gevallen bestaan, geen internationaal karakter en strookt de wetgeving met de lang gevestigde praktijken.

De tweede reden voor het gebrek aan bekende gevallen is de neiging van de partijen om de zaak buiten de rechter om te regelen. Handelsagenten hebben niet altijd de financiële mogelijkheden om hun rechten via de rechtbank te doen gelden en zijn vaak verplicht een minnelijke schikking te aanvaarden. Bovendien weerhoudt de onzekerheid in verband met de rechtsprocedure, hetgeen steeds het geval is in een ander rechtsgebied, handelsagenten ervan hun aanspraken via de rechtbanken geldend te maken.

De rechterlijke uitspraken in Duitsland en Frankrijk liggen in de lijn van de bestaande jurisprudentie in deze landen. In Portugal, waar de richtlijn een wijziging betekent ten opzichte van de vroegere situatie, ontwikkelt zich een aanpak die verschillend is van de Duitse rechtbanken, waarbij de rechter de neiging heeft het billijkheidsbeginsel rechtstreeks toe te passen. In Italië, waar slechts één vonnis is gewezen krachtens het nieuwe artikel 1751 van het Burgerlijk Wetboek, heeft de rechtbank van Viterbo beslist

om, aangezien in dit artikel geen criteria werden vastgesteld voor de berekening van de vergoeding, de collectieve overeenkomst toe te passen. De collectieve overeenkomst voorziet in een berekeningssysteem op basis van de looptijd van de agentuurovereenkomst, waarbij geen rekening wordt gehouden met het aangebrachte aantal nieuwe klanten. Deze aanpak verschilt dus ook van die van de Duitse rechtbanken. Het gaat echter slechts om één enkele uitspraak van de Italiaanse rechtbanken en deze tendens moet nog worden bevestigd. In Denemarken werden slechts drie rechterlijke uitspraken bekendgemaakt; een vierde wordt momenteel in beroep behandeld. De rechters vertonen de neiging om de Duitse rechtspraak te volgen.

Rekening houdend met de vrij beperkte jurisprudentie en de aard van het onderwerp, heeft de Commissie in dit verslag gepoogd zowel de praktische als de juridische situatie te beoordelen. Deze twee aspecten worden meer in het bijzonder in bijlage B toegelicht.

In geen enkele Lid-Staat zijn statistieken voorhanden. De Internationale Unie van Handelsagenten en Makelaars (IUCAB) is thans begonnen met het verzamelen van gegevens. Dit is een gunstige ontwikkeling, omdat de IUCAB via haar leden in de Lid-Staten een aanzienlijke hoeveelheid gegevens kan verzamelen en zij aangeboden heeft deze statistische gegevens regelmatig aan de Commissie te verstrekken. De Portugese autoriteiten hebben ook een gecentraliseerde methode ontwikkeld voor de verzameling van gegevens uit alle rechtbanken betreffende de aard en de afwikkeling van zaken die betrekking hebben op de communautaire regelgeving of het Verdrag van Lugano, en dus ook op de richtlijn inzake handelsagenten.

HANDELSPRAKTIJKEN

De Commissie heeft onderzocht of de handelspraktijken zijn gewijzigd als gevolg van de richtlijn, en met name het recht op vergoeding of schadeloosstelling. Voorts wilde zij na gaan of mededingingsdistorsies zijn ontstaan als gevolg van de keuzemogelijkheden. Bij gebrek aan statistische gegevens is het echter moeilijk in deze conclusies te trekken.

Over het algemeen stelde de Commissie vast dat de handelspraktijken niet zijn gewijzigd. In Frankrijk, Duitsland, Luxemburg en België zijn er enige tekenen dat de principalen overschakelen op dealerovereenkomsten. Dit kan ten dele worden verklaard door het feit dat bij een rechtmatige beëindiging van een verkoopovereenkomst geen, of slechts in beperkte mate, vergoeding of schadeloosstelling is verschuldigd. Uit gegevens betreffende het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Zweden blijkt dat in deze landen principalen nu veel zorgvuldiger in overweging nemen of agentuurovereenkomsten de meest geschikte handelsovereenkomsten zijn, en dus omzichtiger te werk gaan. Dit betekent echter niet altijd dat zij agentuurovereenkomsten effectief afwijzen.

In het Verenigd Koninkrijk blijkt er een bijzondere reactie te zijn geweest. Principalen hebben, vóór de inwerkingtreding van de Britse maatregelen voor de omzetting van de richtlijn, hun agentuurovereenkomsten beëindigd en veelal nieuwe overeenkomsten aangegaan. In sommige gevallen werden echter geen nieuwe overeenkomsten gesloten of werden de handelsagenten als werknemers in dienst genomen. Dit weerspiegelt de

diepgaande veranderingen die de richtlijn heeft veroorzaakt en de angst van de principalen voor het onbekende. Het is nog te vroeg om vast te stellen of in het Verenigd Koninkrijk de agentuurovereenkomsten voor altijd zullen verdwijnen.

Krachtens de Franse wetten en gebruiken wordt in het overgrote deel van de gevallen een vergoeding gelijk aan 2 jaar provisie toegekend, wat het dubbele is van het wettelijke maximum volgens de vergoedingsregeling. Hierdoor is de aanstelling van een handelsagent in Frankrijk, naar het Franse recht, duidelijk veel duurder. Als gevolg daarvan hebben sommige principalen geprobeerd een andere dan de Franse wetgeving toe te passen, of hebben zij helemaal geen agentuurovereenkomsten gesloten. Er zijn geen aanwijzingen van belangrijke problemen of distorties van het handelsverkeer als gevolg van het feit dat bepaalde Lid-Staten voor de vergoedingsregeling en andere voor de herstelregeling hebben gekozen.

REACTIES VAN PRINCIPALEN EN HANDELSAGENTEN

Over het algemeen hebben de handelsagenten positief gereageerd op de richtlijn, aangezien deze naar hun mening hun rechten heeft versterkt. Dit is het geval in Oostenrijk, Denemarken, Finland, Ierland, Luxemburg, Zweden en het Verenigd Koninkrijk. De Franse handelsagenten blijven voorstander van de herstelregeling en wensen geen verandering.

De reactie van de principalen was gemengd. Zij staan enigszins weigerachtig tegenover de veranderingen, omdat zij handelsagenten nu meer rechten moeten toekennen. Andere principalen zijn er niet tegen dat zij een vergoeding moeten betalen bij de beëindiging van de overeenkomst, maar zijn ontevreden over de onduidelijkheid van de regeling. De Franse principalen lijken akkoord te gaan met de herstelregeling en hebben hiertegen geen bezwaren geopperd.

In de Lid-Staten die de vergoedingsregeling hebben uitgevoerd, lijken noch de handelsagenten, noch de principalen de voorkeur te geven aan een andere regeling. In het Verenigd Koninkrijk, waar de partijen kunnen kiezen voor de betaling van een vergoeding, werd geen duidelijke voorkeur uitgesproken, hoewel in de meeste overeenkomsten geen bepaling betreffende de vergoeding is opgenomen. De principalen begrijpen het verschil tussen beide regelingen nog niet goed. Sommige principalen stellen belang in de vergoedingsregeling wegens het bestaan van een plafond, maar anderen geven de voorkeur aan de herstelregeling omdat de handelsagent de werkelijk geleden schade moet bewijzen.

MOEILIJKHEDEN

In verband met artikel 17 van de richtlijn is een aantal problemen gerezen.

1) Interpretatiemoeilijkheden

Veel commentatoren en juristen hebben gewezen op het onnauwkeurige en onzekere karakter van artikel 17, waardoor het moeilijk is cliënten advies te verlenen over de rechten van de handelsagent bij de beëindiging van de overeenkomst. Dit was vooral het geval in Denemarken, Ierland, Italië, Spanje, Zweden en het Verenigd Koninkrijk.

a. Vergoeding

Wat de vergoedingsregeling betreft, bestond in enkele Lid-Staten een tendens om het plafond als basis te gebruiken voor de berekening, terwijl in het Duitse systeem, dat de richtlijn heeft beïnvloed, het plafond geen invloed heeft op de eigenlijke berekeningsmethode voor de vergoeding. Het wordt slechts in de eindfase gebruikt voor een allerlaatste aanpassing van het bedrag. In sommige Lid-Staten worden pogingen ondernomen om een billijk bedrag vast te stellen aan de hand van uiteenlopende factoren, wat eens te meer afwijkt van de Duitse aanpak. Denemarken en Oostenrijk lijken het Duitse voorbeeld te volgen, hoewel het plafond in Oostenrijk vaak wordt bereikt, terwijl dit in Duitsland zelden het geval is, tenzij de handelsagent alle klanten heeft aangebracht.

In Italië lijkt het er momenteel op dat de vroegere regeling van toepassing blijft, niettegenstaande de nieuwe wet. Dit werd bevestigd door de uitspraak in de zaak Pretura Viterbo, waarin de rechter oordeelde dat artikel 1751 van het Italiaanse Burgerlijk Wetboek, waarin artikel 17, lid 2, van de richtlijn is verwerkt, dermate onduidelijk was inzake de berekeningsmethode voor de vergoeding, dat de collectieve overeenkomst zou worden toegepast. Deze berekeningswijze volgens de collectieve overeenkomst strookt niet met het Duitse voorbeeld, maar is gebaseerd op de lengte van de overeenkomst, het niveau van de provisie en de in de collectieve overeenkomst vastgelegde percentages.

Hieruit blijkt dat er uiteenlopende benaderingen bestaan. Er zij echter op gewezen dat de jurisprudentie betreffende artikel 17 in de Lid-Staten buiten Duitsland nog zeer beperkt is.

b. Schadeloosstelling

Het is duidelijk dat het recht op schadeloosstelling geen interpretatieproblemen heeft opgeleverd in Frankrijk, waar de bestaande jurisprudentie voort wordt toegepast. In het Verenigd Koninkrijk, waar de herstelregeling van toepassing is indien de partijen zich niet voor een bepaalde regeling hebben uitgesproken, is de aanpak echter fundamenteel anders. In dit stadium bestaat nog geen Britse jurisprudentie, maar de partijen proberen de beginselen van het gewoonterecht toe te passen. Deze beginselen staan lijnrecht tegenover de gevestigde methode voor de berekening van het bedrag van de schadeloosstelling in Frankrijk. Zo wordt in het Engelse systeem rekening gehouden met de toekomstige ontwikkelingen na de beëindiging van de overeenkomst, waardoor ook de benadeelde partij verplicht is zijn schade te beperken, terwijl volgens de Franse wetgeving de omstandigheden na de beëindiging van de overeenkomst geen effect hebben op het bedrag. Volgens de Franse wetgeving wordt steeds twee jaar provisie

toegekend, wat overeenkomt met de aankoopwaarde van een agentuur of de tijd die de handelsagent nodig heeft om zijn klantenbestand opnieuw samen te stellen. Het is niet duidelijk hoe de Britse rechtbanken tot dit cijfer zullen komen. Dit probleem vloeit ongetwijfeld voort uit de vroegere rechtsbepalingen in het Verenigd Koninkrijk, volgens welke agentuurovereenkomsten met aanzegging konden worden beëindigd zonder betaling van een vergoeding. Het spreekt vanzelf dat deze situatie de handelspraktijken heeft beïnvloed. Het begrip "goodwill" dat verbonden was aan een agentuur en waarin de handelsagent kon delen, bestond niet echt. Het valt niet te voorspellen hoe de Britse rechtbanken de richtlijn zullen uitleggen, maar het lijkt waarschijnlijk dat zij de bestaande beginselen van het gewoonterecht in acht zullen nemen.

Naar verwachting zullen in Ierland dezelfde problemen rijzen indien dit land voor de herstelregeling kiest.

c. De gevolgen van de onzekerheid

De moeilijkheden bij de interpretatie van de richtlijn hebben de reacties van handelsagenten en principalen beïnvloed. Omdat hun rechten en de omvang van hun rechten niet duidelijk zijn vastgesteld, hebben zij beiden meer tijd gestoken in onderhandelingen. Dit komt geen enkele partij ten goede en heeft tevens geleid tot het toekennen van uiteenlopende bedragen. De onzekerheid en de verschillende interpretaties hebben een remmend effect op de oprichting van agenturen en weerhouden principalen ervan handelsagenten in andere Lid-Staten in dienst te nemen. Het is derhalve belangrijk dat de richtlijn eenvormig wordt uitgelegd en tot voorspelbare en duidelijke resultaten leidt.

2) Standpunt van de handelsagenten

Dank zij de richtlijn is de positie van handelsagenten ten opzichte van hun principalen aanzienlijk verbeterd. Het blijkt echter dat handelsagenten hun rechten niet altijd ten volle kunnen laten gelden door een gebrek aan financiële middelen om naar de rechter te stappen. Dit is een probleem van algemene aard, dat niet specifiek verbonden is aan de richtlijn. De mogelijke oplossingen hiervoor gaan het bestek van dit verslag te buiten. De Commissie is echter van mening dat een verduidelijking van de bepalingen van de richtlijn en van de berekeningsmethoden de handelsagenten ten goede zal komen en de uitoefening van hun rechten zal vergemakkelijken.

3) De keuze tussen wettelijke bepalingen

Tenslotte zijn problemen gerezen met betrekking tot de wettelijke bepalingen in de overeenkomsten, waarbij soms werd geprobeerd te ontsnappen aan de toepassing van een wet door te kiezen voor bepaalde clausules inzake wetgeving of jurisdictie. In de richtlijn zijn geen voorschriften inzake het internationaal privaatrecht opgenomen. De partijen zijn derhalve vrij te bepalen welke wetgeving van toepassing is op de agentuurovereenkomst, met inachtneming van de in het Verdrag van Rome van 1980 opgenomen bepalingen inzake de wet die van toepassing is op contractuele verplichtingen. Volgens de Commissie hebben de artikelen 17 en 18 van de richtlijn een dwingend karakter en

kunnen de rechtbanken van de Lid-Staten bijgevolg overeenkomstig het Verdrag van Rome van 1980 de *lex fori* toepassen en zo de toepassing van de richtlijn waarborgen. Het Verdrag van Brussel van 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken kan er ook voor zorgen dat, voor zover het om communautaire gevallen gaat en de handelsagent zijn activiteiten in de EG verricht, een rechtbank van een Lid-Staat rechtsbevoegdheid[9] heeft. Het lijkt derhalve niet nodig de richtlijn in dit opzicht te wijzigen.

CONCLUSIE

De Commissie merkt op dat de grote meerderheid van de Lid-Staten voor de vergoedingsregeling heeft gekozen en dat de handelsagenten en principalen in die landen deze keuze ondersteunen. De richtlijn voorziet in een plafond voor het bedrag van de vergoeding, maar geeft geen nauwkeurige aanwijzingen voor de berekeningsmethode. Een duidelijke en nauwkeurige berekeningsmethode zou zorgen voor meer rechtszekerheid, wat beide partijen ten goede zou komen. De herstelregeling, die in Frankrijk gehandhaafd werd, lijkt geen problemen te hebben veroorzaakt voor de handelsagenten en principalen in dat land. Het bedrag van de schadeloosstelling is over het algemeen veel hoger dan dat van de vergoeding. Het systeem in het Verenigd Koninkrijk, waarbij de partijen de keuze hebben tussen de twee regelingen, heeft tot onzekerheid geleid, vooral omdat geen van beide keuzemogelijkheden bekend is in het Britse rechtssysteem.

De jurisprudentie betreffende de richtlijn is momenteel nog zeer beperkt. Uit de gegevens die werden ontvangen, blijkt dat artikel 17 verduidelijking nodig heeft. Enige andere, verregaande conclusies zouden voorbarig zijn. De Commissie meent dat dit verslag gedetailleerde informatie bevat, in het bijzonder over de in Duitsland toepasselijke berekeningsmethode voor de vergoeding, en dat het meer duidelijkheid schept over artikel 17 van de richtlijn. Hierdoor zou een eenvormiger interpretatie van artikel 17 mogelijk moeten worden gemaakt.

---

[9] Arcado Sprl tegen Haviland SA, zaak nr. 9/87, Jurisprudentie 1988, blz. 1539. Het Hof oordeelde dat het recht op schadeloosstelling van contractuele aard was en dat bijgevolg artikel 5, lid 1, van het Verdrag van Brussel van 1968 van toepassing was, waardoor een alternatieve grondslag van rechtsmacht ontstond.

BIJLAGE A

LIJST VAN DE OMZETTINGSMAATREGELEN VAN DE LID-STATEN MET BETREKKING TOT DE RICHTLIJN BETREFFENDE DE HANDELSAGENTEN
(86/653/EEG)

Uiterste datum voor de omzetting: 31.12.89
(Verenigd Koninkrijk en Ierland: 31.12.93)
(Italië, betreffende artikel 17 : 31.12.92)

1. België
Wet van 13.4.1995
publikatie : Belgisch Staatsblad van 2.6.1995, blz. 15621
inwerkingtreding : 12.6.1995

2. Denemarken
Wet nr. 272 van 2.5.90
publikatie : Lovtidende A. 1990, blz. 922
inwerkingtreding : 4.5.90
toepassing op de lopende overeenkomsten : 1.1.92

3. Duitsland
Wet van 23.10.89
publikatie : Bundesgesetzblatt 1989 I 1910
inwerkingtreding : 1.1.90
toepassing op de lopende overeenkomsten : 1.1.94

4. Griekenland
Presidentieel Decreet nr. 219 van 18.5.1991
publikatie : PB van de Griekse overheid nr. 81 van 30.5.1991 en nr. 136 van 11.9.1991, zoals gewijzigd bij de decreten nrs. 249/93, 88/94 en 312/95.
inwerkingtreding : 30.5.1991
toepassing op de lopende overeenkomsten : 1.1.94

5. Spanje
Wet 12/1992 van 27.5.1992
publikatie : BOE nr. 129 van 29.5.1992
inwerkingtreding : 19.6.1992
toepassing op de lopende overeenkomsten : 1.1.94

6. Frankrijk
Wet nr. 91-593 van 25.6.1991
publikatie : PB van de Franse republiek 17.6.1991, blz. 8271
inwerkingtreding : 28.6.1992
Decreet 92-506 van 10.6.1992
Publikatie: PB van de Franse Republiek 12.6.1992, blz. 7720
inwerkingtreding : 1.1.1994
toepassing op de lopende overeenkomsten : 1.1.94

7. Ierland
Statutory Instrument SI 1994 Nr. 33 van 21.2.1994
Inwerkingtreding : 1.1.1994
toepassing op de lopende overeenkomsten : 1.1.94

8. Italië
Wetgevend Decreet nr. 303 van 10.9.1991
publikatie : Gazetta ufficiale nr. 57 van 20.9.1991
inwerkingtreding : 1.1.1993
toepassing op de lopende overeenkomsten : 1.1.94

9. Luxemburg
Wet van 3 juni 1994
publikatie : Memorial A-Nr. 58 van 6.7.1994, blz. 1088
toepassing op de lopende overeenkomsten : 1.1.94

10. Nederland
Wet van 5.7.89
publikatie : Staatsblad 1989 nr. 312
inwerkingtreding : 1.11.89
toepassing op de lopende overeenkomsten : 1.1.94
bij Wet nr. 374 van 1993 weer ingevoerd als de artikelen 400-445 van Titel 7 van het Burgerlijk Wetboek

11. Oostenrijk
Federale Wet van 11.2.1993
publikatie : de Federal Gazette 88
inwerkingtreding : 1.3.1993
toepassing op de lopende overeenkomsten : 1.1.1994

12. Portugal
Decreet nr. 178/86 van 3.7.86
publikatie : Diário da República, I série, 1986, blz. 1575
inwerkingtreding : 2.8.86
toepassing op de lopende overeenkomsten : 2.8.86
gewijzigd bij wet nr. 118/93 van 13.4.93 gepubliceerd in Diário da República nr. 86 van 13.4.93, blz.1818
toepassing op de lopende overeenkomsten : 1.1.94

13. Finland
Wet nr. 417 van 8.5.1992
publikatie : Gesetzblatt van 14.5.1992
inwerkingtreding : 1.11.1992
toepassing op de lopende overeenkomsten : 1.1.1994

14. Zweden
Wet nr. 351 van 2.5.1991
inwerkingtreding : 1.1.1992
toepassing op de lopende overeenkomsten : 1.1.1994

15. VK
Statutory Instrument SI 1993 nr. 3053 van 7.12.93
en SI 1993 nr. 3173 van 16.12.1993
inwerkingtreding : 1.1.94
toepassing op de lopende overeenkomsten : 1.1.1994
Noord-Ierland :
Statutory Rules of Northern Ireland 1993 nr. 483 van 17.12.1993
inwerkingtreding : 13.1.1994
toepassing op de lopende overeenkomsten : 13.1.1994

BIJLAGE B

BELGIE

Aangezien de Wet betreffende de handelsagentuurovereenkomst pas op 12 juni 1995 in werking is getreden, zijn er nog geen rechterlijke uitspraken over de toepassing ervan.

Bij artikel 20 van de wet wordt het recht op een klantenvergoeding ingesteld. Vóór de inwerkingtreding van deze nieuwe wet was het recht op een klantenvergoeding in de belangrijkste beslissingen van de Belgische rechtbanken verworpen geworden, omdat goodwill geacht werd meer verbonden te zijn met de principaal dan met de handelsagent. De nieuwe wet heeft dus een aanzienlijke verandering teweeggebracht.

De wet bevat geen richtsnoeren inzake de wijze van berekening van de vergoeding, maar de meeste commentatoren stellen dat de rechter het bedrag moet vaststellen rekening houdend met verschillende factoren, zoals het niveau van de provisie tijdens de laatste jaren van de overeenkomst, de ontwikkeling van het klantenbestand, de mate waarin de principaal voordelen zal blijven halen uit de transacties, de duur van de contractuele relaties, de mate van betrokkenheid van de principaal, het betalen van pensioenbijdragen door de principaal en het feit of de handelsagent een uitsluitend agentuurovereenkomst heeft met de principaal. Eén auteur baseerde zich specifiek op de Duitse berekeningsmethode.

Praktizerende Belgische advokaten waren van oordeel dat de wet betreffende de handelsvertegenwoordigers en de Duitse ervaring in aanmerking moeten worden genomen. In het kader van de Wet betreffende de handelsvertegenwoordigers van 3 juli 1978 wordt de vergoeding echter berekend op basis van het salaris van 3 maanden voor een handelsvertegenwoordiger die voor een periode van één tot vijf jaar voor dezelfde principaal heeft gewerkt. Deze periode wordt verlengd met één maand voor iedere bijkomende periode van vijf jaar.

Krachtens artikel 18, lid 3, van de Belgische wet kan schadeloosstelling worden gevorderd wegens het niet in acht nemen van de opzegtermijn. Het bedrag komt overeen met de derving van provisie, overeenkomstig de in dit artikel uiteengezette berekeningsmethode.

Tenslotte kan een handelsagent die recht heeft op een vergoeding, krachtens artikel 21 van de Belgische wet daarenboven schadeloosstelling eisen voor de werkelijk geleden schade. Het is niet duidelijk in welke omstandigheden deze verschuldigd is en of het recht op een vergoeding automatisch recht geeft om schadeloosstelling te eisen. Volgens de Commissie zou deze laatste interpretatie in strijd zijn met artikel 17, lid 1, van de richtlijn, aangezien dit ten gevolg heeft dat beide keuzemogelijkheden worden gecumuleerd.

DENEMARKEN

De omzetting van de richtlijn in Denemarken en de invoering van het recht op een vergoeding krachtens artikel 25 van Wet nr. 272 van 2 mei 1990, verleende handelsagenten een nieuw recht dat voordien niet bestond.

Tot nog toe werden slechts drie rechterlijke uitspraken bekendgemaakt[10]. In de zaak Lope Handel werd de principaal gedwongen tot het betalen van een schadevergoeding wegens het niet respecteren van de contractuele opzegtermijn en een vergoeding ten belope van één jaar provisie op de nieuwe klanten die de handelsagent had aangebracht. Bewezen werd dat de nieuwe klanten één jaar na de beëindiging van de agentuurovereenkomst waren verloren. In de zaak S&L werd de principaal ertoe verplicht de maximale vergoeding te betalen. Bewezen werd dat bijna alle klanten door de handelsagent waren aangebracht. In de zaak Cramer oordeelde de rechtbank dat een aanzienlijk aantal klanten slechts éénmalige klanten waren waarvan de principaal geen verdere transacties kon verwachten. De principaal moest een vergoeding van 150.000 DKR betalen; het maximale bedrag zou 400.000 DKR zijn geweest.

In de praktijk blijkt dat handelsagenten de maximale vergoeding eisen, terwijl principalen het bedrag proberen te verminderen. Hoewel er geen vaststaande regels zijn, bestaat er op dit moment geen tendens om het maximale bedrag te betalen. De berekeningsmethode lijkt op het Duitse voorbeeld te zijn gebaseerd.

Zoals in de andere Lid-staten, zijn er geen werkbare statistieken voorhanden.

Artikel 17, lid 2, onder c), van de richtlijn is verwerkt in artikel 6 van de Deense wet, waarin wordt bepaald dat wanneer een handelsagent of principaal zijn verplichtingen jegens de andere niet nakomt, deze laatste recht heeft op schadeloosstelling voor de daaruit ontstane schade.

DUITSLAND

In artikel 89b van het Handelsgesetzbuch is het recht van de handelsagent op een vergoeding opgenomen. De berekeningsmethode wordt in het verslag beschreven.

In de praktijk blijkt dat de omzetting van de richtlijn in nationaal recht de berekeningsmethode voor de vergoeding in Duitsland niet heeft veranderd, aangezien de bepalingen van de richtlijn inzake de vergoeding geen aanpassing van de Duitse wetgeving vereisten. In het bedrijfsleven werden alleen veranderingen opgemerkt met betrekking tot de overeenkomsten met de andere Lid-Staten van de EU, waar voordien geen vergoedingsregeling bestond.

---

[10] Lope Handel tegen GE Lighting (Handelsrechtbank van Kopenhagen, 25.9.1995); S&L tegen Eskimo (Vestre Landsret, 14.11.1995); Cramer tegen B&B (Handelsrechtbank van Kopenhagen, 15.12.1995).

GRIEKENLAND

De omzetting van artikel 17 van de richtlijn in artikel 9 van het Presidentieel Decreet 219 van 18 mei 1991 was niet in overeenstemming met de richtlijn, met name omdat het tweede streepje van artikel 17, lid 2, onder a), betreffende de billijkheid van de vergoeding, niet was verwerkt. Na een briefwisseling met de Commissie nam Griekenland in 1995 een nieuwe wet aan ter omzetting van artikel 17, lid 2, onder a).

In artikel 9, lid 1, onder c), is bepaald dat het recht op een vergoeding een handelsagent niet kan beletten schadevergoeding te eisen krachtens het Burgerlijk Wetboek. De schadevergoeding wordt toegekend afhankelijk van het feit of de overeenkomst van bepaalde dan wel van onbepaalde duur was.

Een handelsagent kan ook schadevergoeding eisen in geval van niet inachtneming van de opzegtermijn.

SPANJE

Artikel 28 van wet nr. 12/1992 van 27 juni 1995 voorziet in de betaling van een vergoeding. Artikel 29 van de wet voorziet in schadeloosstelling in geval van eenzijdige opzegging door de principaal van een agentuurovereenkomst van onbepaalde duur. De richtlijn heeft een leemte in de Spaanse wetgeving opgevuld, aangezien vóór de omzettingsmaatregelen met betrekking tot de richtlijn geen specifieke bepalingen bestonden voor handelsagenten of handelsagentuurovereenkomsten. Het toepassingsgebied van artikel 29 is echter niet beperkt tot contractbreuk, en Spanje heeft met dit artikel blijkbaar de beide keuzemogelijkheden van artikel 17 van de richtlijn omgezet, tenzij de rechtbank de werkingssfeer van artikel 29 in enge zin interpreteert.

Gezien de recente inwerkingtreding van deze wet, is er geen jurisprudentie op dit gebied. De vóór deze wet bestaande jurisprudentie kan evenwel belangrijk zijn voor de toekomst, daar enkele beginselen daarvan eventueel als leidraad zullen dienen voor toekomstige uitspraken van de Spaanse rechtbanken.

Krachtens de vroegere wettelijke bepalingen was het ook mogelijk zowel schadeloosstelling als een klantenvergoeding te eisen, en handelsagenten maakten meestal aanspraak op beide. In de praktijk was het verschil tussen beide rechtsmiddelen soms vaag. Het Hooggerechtshof heeft het recht op een klantenvergoeding herhaaldelijk erkend. De rechter beschikt over een ruime discretionaire bevoegdheid voor de vaststelling van het bedrag van de vergoeding en over het algemeen wordt dit berekend op basis van het inkomen van de handelsagent[11]. Wat de schadeloosstelling betreft, hebben de rechters een aantal verschillende factoren in overweging genomen om het

[11] Arresten van het Hooggerechtshof van 22 maart 1988 en 19 september 1989

bedrag te bepalen, zoals de hoogte van de laatste provisie, de aard van de activiteiten, het verlies van prestige en het feit of het al dan niet om een uitsluitende overeenkomst ging[12].

Tenslotte is schadeloosstelling verschuldigd voor het niet in acht nemen van de normale opzegtermijn, met name het bedrag van de provisie die de handelsagent ontvangen zou hebben indien de opzegtermijn gerespecteerd was geworden[13].

Ondanks deze rechterlijke uitspraken is het echter nog steeds moeilijk tot een algemene conclusie te komen, vooral omdat in Spanje het bedrag van de vergoeding na de hoorzitting wordt vastgesteld en de beslissing niet gepubliceerd wordt.

FRANKRIJK

In tegenstelling tot wat gebeurde in vele andere Lid-Staten, heeft de richtlijn in Frankrijk niet voor radicale veranderingen gezorgd. Krachtens artikel 12 van Wet nr. 91/593 van 25 juni 1991, blijft het recht op schadeloosstelling erkend in geval van de beëindiging van de agentuurovereenkomst. De enige wijziging betreft de omstandigheden waarin de schadeloosstelling is verschuldigd, en niet de wijze van berekening. Het recht op schadeloosstelling geldt nu ook indien de overeenkomst niet wordt vernieuwd of door de handelsagent wordt beëindigd wegens ouderdom, ziekte of invaliditeit en bij overlijden.

Het bedrag van de schadeloosstelling wordt zoals voorheen overeenkomstig de bestaande jurisprudentie berekend, daar de berekeningsmethode noch in de oude, noch in de nieuwe wet nader wordt omschreven. In het overgrote deel van de gevallen is dit cijfer gelijk aan twee jaar bruto provisie, die berekend wordt op basis van de gemiddelde beloning van de handelsagent over de laatste drie jaar of de som van de provisies van de laatste twee jaar. Deze som is de gebruikelijke berekeningsmethode geworden, zoals wordt bevestigd in de rechterlijke beslissingen met betrekking tot de toepassing van de nieuwe wet[14].

De schadeloosstelling wordt berekend op basis van alle beloningen, niet alleen van de provisies. Zij is gebaseerd op het bruto bedrag. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen oude en nieuwe klanten en zij omvat bijzondere provisies. Beroepskosten worden niet afgetrokken. Tenslotte worden ook uitstaande provisies meegeteld voor de berekening.

De vergoeding komt overeen met het deel van de markt dat de handelsagent heeft verloren en het verlies wordt op dat moment zelf vastgesteld. Er wordt derhalve geen rekening gehouden met toekomstige omstandigheden, zoals de beëindiging van de handelsactiviteiten van de principaal, het feit dat de handelsagent voort werkt met dezelfde klanten, of de ontwikkelingen op de markt. Anderzijds is de handelsagent ook niet verplicht zijn schade te beperken.

---

12 Arresten van het Hof van Beroep van Lugo van 4.6.1994, van het Hof van Beroep van Valencia van 14.7.1993 en van het Hof van Beroep van Barcelona van 30.1.1995

13 Arrest van het Hooggerechtshof van 19.9.1989

14 Zie bij voorbeeld: Hof van Beroep van Toulouse, 20.12.1994, Les Annonces de la Seine, nr. 39, 1.6.1995, blz.28; Hof van Beroep van Dijon, 16.6.1994, Les Annonces de la Seine, nr. 39, blz. 26; Hof van Beroep van Parijs, 17.1.1995, Les Annonces de la Seine nr. 39, 1.6.1995, blz.8.

De Franse rechtbanken leggen niet de betaling van twee jaar bruto provisie als schadeherstel op wanneer kan worden aangetoond dat de door de handelsagent geleden schade geringer is, bij voorbeeld wegens de korte looptijd van de overeenkomst. Evenzo kan het cijfer worden verhoogd, bij voorbeeld als de schade van de handelsagent groter is wegens zijn leeftijd of de langere looptijd van de agentuurovereenkomst.

De richtlijn heeft ervoor gezorgd dat er meer aanspraken op schadevergoeding worden gedaan wegens het niet naleven van de opzegtermijn. Het toegekende bedrag komt overeen met de hoogste provisie voor de niet gerespecteerde periode, berekend op basis van de provisie die over de laatste twee jaar, of de provisie die in dezelfde periode van het voorgaande jaar werd ontvangen.

IERLAND

Ierland heeft deze bepaling niet omgezet, waardoor handelsagenten geen recht op een vergoeding, noch op schadeloosstelling hebben. In het kader van het gewoonterecht kan een handelsagent schadevergoeding eisen wegens contractbreuk. In het geval van een overeenkomst voor bepaalde duur kan de handelsagent aanspraak maken op de provisie die hij zou hebben gekregen tot het eind van de overeenkomst, behoudens zijn verplichting om zijn schade te beperken. Dit is echter niet voldoende om de richtlijn om te zetten. In het geval van een overeenkomst voor onbepaalde duur wordt gewoonlijk aanspraak gemaakt op de beloning die overeenkomst met de niet-gerespecteerde opzegperiode. In beide gevallen kan de handelsagent daarenboven een vergoeding eisen voor de economische schade die hij heeft geleden ten gevolge van de contractbreuk.
Tot op heden zijn er nog geen gevallen bekendgemaakt.

ITALIE

Italië heeft artikel 1751 van het Burgerlijk Wetboek gewijzigd bij artikel 4 van het wetgevend decreet nr. 303 van 10 september 1991, teneinde hierin de vergoedingsregeling, zoals uiteengezet in de richtlijn, op te nemen. De Commissie is echter van oordeel dat de omzetting niet correct is gebeurd, daar Italië de twee alinea's van artikel 17, lid 2, onder a), van de richtlijn als alternatieve voorwaarden heeft opgevat, terwijl zij in feite cumuleerbaar zijn. De Commissie heeft derhalve een inbreukprocedure ingeleid.

In de praktijk blijkt dat het oude systeem van collectieve overeenkomsten blijft bestaan. Zowel de principalen als de organisaties die de handelsagenten vertegenwoordigen, hebben de Enasarco-overeenkomst van 30.10.1992 goedgekeurd, waardoor zij de krachtens de vroegere versie van artikel 1751 toepasselijke criteria de facto opnieuw hebben ingevoerd.

In haar vonnis van 1 december 1994 paste de rechtbank van Viterbo de collectieve overeenkomst toe. De rechter oordeelde dat artikel 1751 van het Burgerlijk Wetboek in de praktijk niet kan worden toegepast omdat hierin, behalve een plafond, geen criteria zijn vastgelegd voor de berekening van de vergoeding. Hij vond het derhalve passend de

collectieve overeenkomst toe te passen. De rechter verklaarde ook dat de voorwaarden van artikel 1751 niet bedoeld waren om het bedrag van de vergoeding te berekenen, maar om vast te stellen dat een vergoeding gerechtvaardigd is, als ten minste één van deze voorwaarden is vervuld. Bovendien was de rechter van mening dat, om vrijwel onoplosbare problemen te vermijden, de partijen er goed aan gedaan hadden de oude collectieve overeenkomst te vervangen, en zo de toepassing van artikel 1751 van het Burgerlijk Wetboek in de praktijk mogelijk te maken. Op dit moment is nog onduidelijk of dit vonnis zal gevolgd worden.

Het systeem van de collectieve overeenkomst is gebaseerd op het niveau van de provisies, de duur van de agentuurovereenkomst en de vaste percentages zoals bepaald in de overeenkomst.

In het kader van de collectieve overeenkomst ontvangt de handelsagent in de meeste gevallen een veel lager bedrag dan het in de richtlijn vastgelegde plafond.

LUXEMBURG

De Luxemburgse wet waarbij uitvoering wordt gegeven aan de richtlijn van 3 juni 1994 is van toepassing op alle overeenkomsten die vóór 1 januari 1994 bestonden, alsook op overeenkomsten die na die datum gesloten werden. Artikel 19 voorziet in de betaling van een vergoeding bij de beëindiging van een overeenkomst. De nieuwe wet heeft een recht ingesteld dat niet bestond in de vorige wet. Derhalve verbaast het niet dat er nog geen rechterlijke uitspraken zijn. De geraadpleegde personen waren ook van mening dat het nog te vroeg is om een theorie te ontwikkelen inzake de toekomstige interpretatie van de wet.

Artikel 23, lid 1, voorziet in het recht op schadeloosstelling in geval van onrechtmatige niet-nakoming van de opzegtermijn en artikel 23, lid 2, in de betaling van schadeloosstelling in geval van een ernstige contractbreuk. In artikel 24 is bepaald dat het bedrag van de vergoeding gelijk is aan de beloning die ontvangen zou zijn in de periode tussen de beëindiging en de normale einddatum van de overeenkomst. Bij de berekening van dit bedrag moet rekening worden gehouden met het vroegere niveau van de provisies en andere relevante factoren. Dit cijfer kan worden verlaagd indien de rechter meent dat het in casu te hoog is.

NEDERLAND

Artikel 7:442 van het Burgerlijk Wetboek voorziet in de betaling van een klantenvergoeding bij de beëindiging van de agentuurovereenkomst. Krachtens artikel 7:439 is schadevergoeding verschuldigd wegens niet-nakoming van de opzegtermijn, en krachtens de artikelen 7:440 en 7:441 ook wegens contractbreuk. De vergoeding slaat op de periode vanaf de daadwerkelijke beëindiging van de overeenkomst tot de datum waarop de agentuurovereenkomst ten einde zou zijn gekomen indien de opzegtermijn in acht zou zijn genomen. De schadevergoeding is gelijk aan het bedrag van de beloning die zou zijn ontvangen en wordt berekend op basis van de provisie die vóór de beëindiging werd ontvangen en op andere relevante factoren. De

rechter kan het bedrag verminderen indien hij dit te hoog acht, rekening houdend met de omstandigheden in casu. Krachtens artikel 7:441, lid 3, kan een partij in plaats van het in de artikelen 7:441, lid 1 en 2, bedoelde bedrag, volledige vergoeding van haar schade vorderen, onder gehoudenheid de omvang daarvan te bewijzen.

Tot op heden werden nog geen gevallen met betrekking tot de nieuwe wet bekendgemaakt en er bestaan geen statistische gegevens.

OOSTENRIJK

De Oostenrijkse wet van 11 februari 1993 is op 1 maart 1993 in werking getreden. Krachtens artikel 24 heeft de handelsagent recht op een vergoeding. Tot op heden zijn er geen rechterlijke uitspraken bekend betreffende het bedrag van de vergoeding of de schadeloosstelling bij de beëindiging van een agentuurovereenkomst die onder de wet van 1993 valt. De richtlijn heeft geleid tot wijzigingen in de vorige wet, in het bijzonder een verdubbeling van het maximumbedrag. De vroegere jurisprudentie is dus geen nuttige referentiebasis. De oude wet voorzag, afhankelijk van de duur van de relatie, in een degressieve vermindering van het maximumbedrag van de vergoeding, gelijk aan de som van alle gedurende één jaar ontvangen provisies, berekend naar het gemiddelde van de voorbije drie jaar.

In de praktijk blijkt dat handelsagenten de vergoeding berekenen op basis van het gemiddelde inkomen tijdens de laatste vijf jaar, waarbij rekening wordt gehouden met fluctuaties in het klantenbestand door een daling van het inkomen in te calculeren op basis van vijf jaar. In de meeste gevallen is het aldus verkregen bedrag hoger dan het wettelijke plafond. Op basis hiervan onderhandelen de partijen tot zij een redelijke schikking hebben gevonden. De berekeningsmethode is geïnspireerd op de Duitse ervaring.

Het is nog te vroeg om een oordeel te vellen over het gemiddelde bedrag van de betaalde vergoedingen. Krachtens artikel 23 kan schadeloosstelling of de tenuitvoerlegging van de overeenkomst worden geëist indien een partij de overeenkomst vroegtijdig zonder geldige reden beëindigt. Artikel 23 is ook toepasselijk in geval van een inbreuk op artikel 21 betreffende de opzegtermijnen. Alle andere aanspraken op schadeloosstelling worden behandeld overeenkomstig de bepalingen van het Algemeen Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Koophandel.

PORTUGAL

Portugal heeft in 1986 een wet aangenomen die grotendeels in de lijn ligt van het voorstel voor de richtlijn, en waarvan artikel 33 voorziet in het recht op vergoeding. De wet is op 2 augustus 1986 in werking getreden. Zij werd gewijzigd bij de artikelen 33 en 34 van decreet nr. 118/93, om de Portugese wet in overeenstemming te brengen met artikel 17 van de richtlijn.

De Portugese rechtbanken hebben enkele uitspraken gedaan[15]. Bij de berekening van het niveau van de vergoeding hebben zij rekening gehouden met de belangrijkheid van de nieuwe klanten, de uitbreiding van de transacties met de bestaande klanten, de voordelen voor de principaal na de beëindiging van de overeenkomst en de door de handelsagent verloren provisie. De rechtbanken beschouwen de vergoeding als een maatregel ten behoeve van de handelsagenten ter compensatie van de voordelen die de door de handelsagent aangebrachte klanten de principaal nog opleveren na de beëindiging van de overeenkomst.

Ingevolge artikel 32 van de wet en de artikelen 562-572 van het burgerlijk Wetboek bestaat tevens een recht op schadeloosstelling wegens contractbreuk. Artikel 29 voorziet uitdrukkelijk in de betaling van een vergoeding wegens het niet in acht nemen van de opzegtermijn of wegens het niet naar behoren opzeggen van de overeenkomst. In plaats van de schadeloosstelling kan de handelsagent aanspraak maken op een bedrag dat berekend wordt op basis van de gemiddelde maandelijkse beloning tijdens het voorbije jaar, vermenigvuldigd met de periode die overblijft tot aan de normale einddatum van de overeenkomst. Indien de looptijd van de overeenkomst minder dan één jaar bedraagt, wordt de totale looptijd in aanmerking genomen.

FINLAND

Het recht op vergoeding bij de beëindiging van een agentuurovereenkomst werd ingesteld bij artikel 28 van wet nr. 417 van 8 mei 1992. De richtlijn heeft geleid tot een wijziging van de bestaande wet. De wet is op 1 november 1992 in werking getreden en er zijn tot op heden geen rechterlijke uitspraken gedaan.

In de praktijk blijkt dat de handelsagenten het maximale bedrag eisen en dat de principalen een tegenvoorstel doen. Het vastgestelde bedrag is het resultaat van de onderhandelingen en niet echt van een berekening. Over het algemeen komt het bedrag overeen met de gemiddelde provisie van 3 à 6 maanden. De federatie van de handelsagenten had het gevoel dat het bedrag van de vergoeding krachtens de nieuwe wet iets hoger was dan in het kader van de oude wet, maar er zijn geen statistische gegevens die dit bevestigen.

Artikel 9 van de wet voorziet in het recht op de vergoeding van de geleden schade in geval van schending van de agentuurovereenkomst of indien een van de partijen zijn verplichtingen niet nakomt.

Voorts is volgens de artikelen 26 en 27 van de wet schadeloosstelling verschuldigd indien de opzegtermijn niet wordt gerespecteerd.

---

15 Accórdão da Relação de Coimbra van 14.12.1993, Hof van Beroep in Colectânea de Jurisprudéncia, Jaar XVIII, 1993, Volume V, blz. 46; Accórdão do Supremo Tribunal de Justiça van 4.5.1993 in Colectânea de Jurisprudéncia - Accordãos do Supremo Tribunal de Justiça, Jaar I, Volume II, 1993, blz. 78 en dezelfde rechtbank, vonnis van 27.10.1994 in Jaar II, Volume III, 1994, blz. 101; Acórdão da Relação do Porto van 18.10.1994 in Colectânea de Jurisprudência, Jaar XIX, Volume IV, 1994, blz. 212.

ZWEDEN

Bij artikel 28 van wet nr. 351 van 2 mei 1991 werd recht op vergoeding ingesteld dat in de vorige wet niet bestond. De vroegere wet garandeerde alleen dat de handelsagent provisie ontving op orders die werden geplaatst na de beëindiging van de overeenkomst, voor zover deze orders het resultaat waren van de activiteiten van de handelsagent tijdens de duur van de overeenkomst.

Zoals in andere Lid-Staten werden nog geen rechterlijke uitspraken gedaan. In de praktijk eisen de handelsagenten het maximale, wettelijk toegestane bedrag, op basis waarvan de partijen onderhandelen om tot een billijk bedrag te komen. Daarbij houden de partijen onder andere rekening met de duur van de overeenkomst, de promotie-activiteiten van de handelsagent, het aantal nieuwe klanten, de orders die na de beëindiging van de overeenkomst zijn geplaatst, de mogelijkheid van een nieuwe overeenkomst voor de handelsagent en de door de handelsagent gemaakte kosten en gedane investeringen.

Er zijn geen statistische gegevens, maar de Zweedse autoriteiten menen dat de vergoedingen normaal tussen 6 maanden en 1 jaar provisie bedragen, berekend naar het gemiddelde over de laatste jaren van de overeenkomst. Dit zou een verhoging van de schadeloosstellingen betekenen. Artikel 34 voorziet in de schadeloosstelling wegens contractbreuk.

VERENIGD KONINKRIJK

Het Verenigd Koninkrijk heeft een eigen specifieke regeling ingesteld: krachtens Statutory Instrument nr. 3053 van 1993, voorschrift 17, kunnen de partijen beslissen of een handelsagent recht heeft op vergoeding of op schadeloosstelling[16]. Alleen bij ontstentenis van een contractuele bepaling legt de wet de betaling van schadeloosstelling op. Deze omzettingsmaatregel brengt onzekerheid mee, vooral omdat geen van beide keuzemogelijkheden bekend zijn in de Britse wetgeving.

De wet is pas recentelijk in werking getreden in het Verenigd Koninkrijk en zij heeft tot een zekere verwarring geleid, aangezien de partijen en advokaten onbekende begrippen proberen toe te passen die in zekere mate vreemd zijn aan de Britse traditie. Er werden diverse uiteenlopende benaderingen ontwikkeld.

Wat de schadeloosstelling betreft, proberen advokaten de traditionele beginselen van het gewoonterecht toe te passen. Dit geeft echter geen voldoening, omdat volgens deze beginselen bij de rechtmatige beëindiging van een overeenkomst of de normale afloop van een overeenkomst voor bepaalde duur geen schadeloosstelling is verschuldigd. Volgens het gewoonterecht poogt de rechter de handelsagent in de situatie te brengen waarin hij zich zou hebben bevonden indien de overeenkomst naar behoren was uitgevoerd; de benadeelde partij is echter wel verplicht zijn schade te beperken en de rechter houdt rekening met de toekomstige ontwikkelingen. Voor een overeenkomst van

16 Voorschrift 17 van S.I. nr. 483 van 1993 voor Noord-Ierland.

bepaalde duur zou dit de handelsagent normaal het recht geven provisie te eisen voor de duur van de overeenkomst. In geval van een overeenkomst voor onbepaalde duur zou de handelsagent schadeloosstelling kunnen vorderen voor de opzegperiode, gelijk aan de beloning die hij in deze periode zou hebben ontvangen. Hij kan ook aanspraak maken op vergoeding van de kosten die hij heeft gemaakt voor de uitvoering van de agentuurovereenkomst. Dit maakt het moeilijk het bedrag van de schadeloosstelling vast te stellen in geval van overlijden, ziekte of pensionering van de handelsagent. Normale schadevergoedingen gaan van 3 tot 6 maanden, hoewel zij soms tot 15 maanden kunnen belopen afhankelijk van het niveau van de dienstverlening.

Dit heeft sommige advokaten ertoe gebracht naar analogie de wet betreffende het oneerlijke ontslag toe te passen, volgens welke rekening gehouden wordt met de leeftijd, de diensttijd en het weekloon.

Wat de vergoeding betreft, vorderen handelsagenten het maximumbedrag, waarna via onderhandelingen een kleiner bedrag wordt overeengekomen. Het normale bedrag blijkt te liggen tussen 3 en 6 maanden provisie, op basis van wat zou zijn verdiend, en niet zozeer op basis van het gemiddelde over de laatste vijf jaar.

De meeste overeenkomsten bevatten geen bepaling betreffende de betaling van een vergoeding, wat echter niet noodzakelijkerwijze betekent dat de herstelregeling de voorkeur heeft.

Tot op heden is er geen jurisprudentie. De partijen staan twijfelachtig tegenover het ondernemen van gerechtelijke stappen omdat de advokaten onzeker zijn over de rechten van hun cliënten en over wat de rechtbanken zullen toekennen. Naar verwachting zullen zich in de nabije toekomst echter wel gevallen voordoen.

ISSN 0254-1513

COM(96) 364 def.

DOCUMENTEN

NL 06 04 05 08

Catalogusnummer : CB-CO-96-365-NL-C

ISBN 92-78-07185-4

Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen

L-2985 Luxemburg